

Stanisław August Poniatowski

Stanisław August Poniatowski urodził się 17 stycznia 1732 r. w Wołczynie. Jego rodzicami byli kasztelan krakowski Stanisław Poniatowski, a matką Konstancji z domu Czartoryskich. Stanisław August odebrał staranne wykształcenie, ucząc się w szkole księży teatynów w Warszawie oraz pobierając lekcje prywatne. Po śmierci Augusta III Sasa w 1763 r. był jednym z kandydatów do objęcia korony polskiej na elekcji w 1764 r. Przy poparciu carycy rosyjskiej Katarzyny II Wielkiej został wybrany królem i koronowany 25 listopada 1764 r. w katedrze św. Jana Chrzciciela w Warszawie. Podczas swojego panowania Stanisław August Poniatowski podejmował próby reform kraju. W 1765 r. założył w Warszawie Szkołę Rycerską, która miała kształcić przyszłe elity Rzeczypospolitej oraz Teatr Narodowy. W 1770 r. zaczął organizować tzw. „obiady czwartkowe”, które były spotkaniami literacko-naukowymi z intelektualistami, artystami, na których omawiano utwory literackie i prace naukowe. W 1773 r. na jego wniosek założono Komisję Edukacji Narodowej, czyli organ, który miał na celu reformę i sprawowanie pieczy nad systemem oświaty w Rzeczypospolitej. Szlachta opozycyjna wobec reform monarchii i nadmiernej ingerencji rosyjskiej w sprawy polskie, zawiązała konfederację barską (1768 r.), która zakończyła się porażką i I rozbiorem Polski w 1772 r. pomiędzy Austrią, Prusami i Rosją. W 1788 r. zwołano Sejm Czteroletni, na którym podjęto szereg zmian społecznych, politycznych i gospodarczych, a najważniejszą z nich było uchwalenie 3 maja 1791 r. pierwszej konstytucji w Europie i drugiej na świecie (po amerykańskiej). Szlachta niezadowolona ze zmian Sejmu Czteroletniego zwróciła się o pomoc do carycy Katarzyny II Wielkiej i zawiązała konfederację targowicką w 1792 r. Po wkroczeniu wojsk rosyjskich do Rzeczypospolitej rozpoczęła się wojna w obronie Konstytucji 3 maja. Stanisław August Poniatowski został naczelnym dowódcą armii. W czasie wojny na cześć wygranej w bitwie pod Zieleńcami ustanowił 22 czerwca 1792 r. nowe państwowe odznaczenie Virtutti Militari. Pod wpływem carycy Katarzyny, a także mając na uwadze dysproporcje sił Stanisław August Poniatowski, przystąpił do targowiczán. Wojna zakończyła się II rozbiorem Polski w 1793 r. pomiędzy Prusami i Rosją. Po wybuchu insurekcji kościuszkowskiej w 1794 r. Poniatowski został uwięziony przez powstańców i uwolniony przez rosyjską armię po zajęciu przez nią Warszawy i pacyfikacji powstania. W 1795 r. nastąpił III rozbiór Polski dokonany przez Austrię, Prusy i Rosję. Władca abdykował, zrzekając się korony 25 listopada 1795 roku. Po atych wydarzeniach i upadku Rzeczypospolitej Stanisław August Poniatowski przeniósł się do Petersburga, gdzie zmarł 12 lutego 1798 roku. Został pochowany w kościele św. Katarzyny w Petersburgu. Jego ciało wróciło do Polski dopiero w 1938 r., kiedy radzieckie władze zamknęły kościół św. Katarzyny. Jego szczątki zostały pochowane w Wołczynie w tajemnicy przed ówczesnymi władzami. W latach 80. XX wieku ze zdewastowanej krypty wołczyńskiej przywieziono resztki szczątków Stanisława Augusta Poniatowskiego i pochowano w symbolicznym grobowcu w 1995 r. w bazylice archikatedralnej św. Jana Chrzciciela w Warszawie.